

THEORETICAL AND EMPIRICAL FOUNDATIONS OF TEACHER TRAINING MODELS IN SINGAPORE

Boyukagha Mikayilli

Ministry of Science and Education of the Republic of Azerbaijan,
editor-in-chief of “Preschool and primary education”

scientific-methodical journal

E-mail: tehsil.zaman@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-8931-0459>

Abstract. In the article, modern models in the field of pedagogical staff training, specialized education, and other programs for the formation of teachers’ professional development strategies in Singapore are studied, their comparative studies are conducted, and important aspects of teachers’ professional training are emphasized in the direction of reducing the burden. The main focus of the research work is also on the issue of student enrollment in pedagogical education. From this point of view, the activity of the National Institute of Education (NIE), which is the only institution that prepares teaching staff in Singapore, and operates under the Nanyang Technological University, is discussed, the admission to the institute, the teaching staff training models and programs applied here are examined. Based on research, the idea is supported that the professional development of teachers in the Singapore education system is based on the “Values-Skills-Knowledge” (V3SK) normative framework. In the 21st century, the main professional skills and competencies of a teacher are determined by the mentioned norms, that is, to what extent is the teacher a bearer of moral values? Can the skills and competencies he has created be the basis for the cultivation of a modern-minded, broad-minded personality? This and other such questions are clarified in the research work.

Keywords: National Institute of Education, teacher’s competency model, XXI century teacher model, pedagogical practice model, values-skills-knowledge, teacher’s ethics, professional skills, joint learning.

DOI: 10.30546/2709-2488.1.2024.010.

To cite this article: Mikayilli B. (2024). Theoretical and empirical foundations of teacher training models in Singapore. *Journal of Preschool and Primary Education*, Vol. 246, Issue I, pp. 9-28.

Article history: received – 15.01.2024; accepted – 14.02.2024.

SİNQAPURDA PEDAQOJİ KADR HAZIRLIĞI MODELLƏRİNİN NƏZƏRİ VƏ TƏCRÜBİ ƏSASLARI

Böyükağa Mikayılı

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
“Məktəbəqədər və ibtidai təhsil” elmi-metodik jurnalı, baş redaktor əvəzi
E-mail: tehsil.zaman@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-8931-0459>

Annotasiya. Məqalədə Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı, müəllimlərin peşəkar inkişaf strategiyasının formalaşdırılması üçün ixtisaslaşdırılmış təhsil və digər proqramlar sahəsində müasir modellər tədqiq olunur, onların müqayisəli təhlilləri aparılır və peşəkar hazırlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində əhəmiyyətli cəhətləri vurğulanır. Tədqiqat işində əsas diqqət həm də mövzunun tərkib hissəsi kimi pedaqoji təhsildə tələbə qəbulu məsələsinə yönəldilir. Bu baxımdan, Nanyanq Texnologiya Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən və Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlayan yeganə müəssisə olan Milli Təhsil İnstitutunun (MTİ), (National Institute of Education – NIE) fəaliyyəti, instituta qəbul, burada tətbiq olunan pedaqoji kadr hazırlığı modelləri, proqramları araşdırılır. Sinqapur təhsil sistemində müəllimlərin peşəkar inkişafının təməlinə dayanan “Dəyərlər – Bacarıqlar – Bilik” (V3SK) normativlər çərçivəsinin əhəmiyyətli tərəfləri təhlil olunur. XXI əsrdə müəllimin əsas peşəkar bacarıq və səriştələrinin bu normativlərlə müəyyən olunduğu qeyd edilir. Müəllim nə dərəcədə mənəvi dəyərlər daşıyıcısıdır? Onun malik olduğu bacarıqlar və səriştələr müasir düşüncəli, geniş təkəkkürlü şəxsiyyətin yetişdirilməsinin əsaslarını yarada bilirmi? Tədqiqat işində bu və bu kimi digər suallara aydınlıq gətirilir.

Açar sözlər: Milli Təhsil İnstitutu, müəllimin səriştəlilik modeli, XXI əsrin müəllim modeli, pedaqoji təcrübə modeli, dəyərlər-bacarıqlar-bilik, müəllim etikası, peşəkar bacarıqlar, birgə öyrənmə.

DOI: 10.30546/2709-2488.1.2024.010.

Məqaləyə istinad: Mikayılı B. (2024). Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı modellərinin nəzəri və təcrübə əsasları. «Məktəbəqədər və ibtidai təhsil», № 1 (246), səh. 9-28.

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 15.01.2024; qəbul edilib – 14.02.2024.

Giriş / Introduction

Tədqiqat işində Sinqapur təhsilində, dünyanın inkişaf etməyi hədəfləyən bütün təhsil sistemləri üçün əhəmiyyətli ola biləcək nüanslardan birinə pedaqoji kadr hazırlığının əsas xüsusiyyətlərinə diqqət yönəldilir. Sinqapurun təhsil idarəediciləri düşünürlər ki, dünyanın təhsil sistemlərində baş verən bütün yeniliklər daim izlənməli və onların ölkəsi üçün vacib olan məqamlar heç bir halda diqqətdən yayınmamalıdır. Müəllimlər yenilikləri öyrənməyə cəlb edilməlidirlər ki, onları tədris prosesinə tətbiq edə bilsinlər. Ölkədə müəllimlər müstəqil şəkildə də öyrənməyə, ixtisasartırmaya təşviq edilsələrdə, dövlət də bu məsələni nəzərətində saxlayır. Müəllimin özünü inkişaf etdirməsi vacib bir məsələ kimi qarşıda dayanır. “Sinqapur təhsilində bu işin fundamental əsasları yaradılıb. Ölkənin bütün müəllimləri, təhsil idarəediciləri peşəkar inkişaf proqramlarından eyni səviyədə bəhrələnmək imkanına malikdirlər. Ölkədə fəaliyyət göstərən müəllim icmaları da bu işlə məşğul olurlar. Bu icmalarda yüksək peşə hazırlığına malik olan müəllimlər təmsil olunurlar, yəni müəllimlərin bir-birindən öyrənmək təcrübəsi də var və buna önəm verirlər [Mikayılı B., 2021].

“Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı modellərinin nəzəri və təcrübi əsasları” mövzusunda araşdırmalar aparılmasında məqsəd ölkənin bu sahədəki mütərəqqi təcrübəsini Azərbaycanın elmi-pedaqoji ictimaiyyətinə çatdırmaqdır. Təhsil sistemi inkişaf etmiş bir ölkədə bu inkişafın təməlinə pedaqoji kadrların dayandığını birmənalı olaraq söyləmək mümkündür. Sinqapurda pedaqoji kadrlar necə hazırlanır? Müəllim hazırlığının fəlsəfəsi nədən ibarətdir? Pedaqoji kadrların təkmilləşdirilməsi işi hansı konseptual əsaslara söykənir? Pedaqoji kadr hazırlığında hansı fərqli modellərə müraciət olunur? Peşəkar inkişaf proqramları hansılardır? Peşəkar inkişaf karyera yüksəlişi arasında hansı paralellər mövcuddur? Məqalədə bu suallar araşdırılır. Qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycanda bu mövzuda tədqiqatlar aparılmamışdır. Halbuki, mütərəqqi təcrübənin öyrənilməsi baxımından buna zəruri ehtiyac var. 2021-ci ildə nəşr olunmuş “Sinqapur təhsilinin fəlsəfəsi” adlı kitabımda bu mövzuya ötəri toxunmuşam. Dünya miqyasında aparılan tədqiqatlara nəzər yetirdikdə Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı məsələsinə kifayət qədər tədqiqatların həsr olunduğunu görmək mümkündür. Həmin tədqiqatlar, eləcə də Sinqapur Təhsil Nazirliyinin elektron resursları araşdırmalar zamanı mənə kimi istifadə olunub.

Tədqiqatlar göstərir ki, pedaqoji kadr hazırlığı işinin keyfiyyətli təşkili, müəllimlərin pedaqoji ustalıqının artırılması üçün müvafiq sistemin yaradılması təhsilin inkişafını təmin edən başlıca amillərdəndir. Bunun bariz nümunəsini Sinqapur təhsil sistemində aydın görmək mümkündür. Müəllimlərin peşəkarlıq

səviyyəsinin inkişafı üçün müxtəlif variantların, peşəkar inkişaf üçün resursların əlçatanlığı, peşəkar inkişaf mərhələləri üçün meyarların mövcudluğu, müəllimin səriştəliliyinə və ehtiyaclarına diqqət yetirərək, onun peşəkar inkişafına şəraitin yaradılması, müəllimin özünə və şagirdlərinə inamının mövcud olduğu bir sistemin formalaşdırılması Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı işini dünyanın liderləri səviyyəsinə qaldırmışdır.

Əsas hissə / Main part

1979-cu ildən başlayaraq Sinqapurun təhsil sistemi yeni islahatlar mərhələsinə qədəm qoydu. Bu mərhələnin əsas xüsusiyyəti müəllimlərin sosial statusunun artırılması, eləcə də onların və məktəb direktorlarının mütəmadi olaraq, fasiləsiz peşəkar təkmilləşdirilməsi məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilməsi ilə seçilirdi. İslahatın nəticəsi olaraq, 1984-cü ildə təhsilin keyfiyyət göstəricisinin əvvəlki illərlə müqayisədə 90% artdığı müşahidə edildi.

Təhsil prosesində qısa müddət ərzində böyük nailiyyətlər əldə etmək çətindir. Mütəxəssislər Sinqapur təhsil sistemində müsbət dəyişikliklərin, yalnız 2014-cü ildə – iqtisadi artım və təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazasının əsaslı şəkildə gücləndirilməsi fonunda baş verdiyini qeyd edirlər. Belə hesab edirlər ki, Sinqapurda da təhsil islahatlarının hərəkətverici qüvvəsi digər ölkələrlə eyniyyət təşkil edir: iqtisadi artım, pedaqoji kadr hazırlığı, eləcə də müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsi, yüksək peşə bacarıqlarının təcrübədə tətbiq olunması imkanlarının yaradılması, pedaqoji elm sahələrinin inkişafı, nəhayət, müəllimliyin perspektivli sahə kimi qəbul edilməsinə nail olmaq. Sinqapur elektronika və əczaçılıq, həmçinin nəhəng maliyyə və neftayırma mərkəzi kimi dünyanın lider dövlətləri sırasındadır. Onun “iqtisadi möcüzəsi” yalnız iqtisadi islahatların uğurlu nəticələri və korrupsiya ilə mübarizə sahəsində əldə etdiyi qalibiyətlə deyil, həm də sosial modernləşmə ilə bağlıdır. Sonuncunun isə təməlinə təhsil sistemi dayanır.

İslahatlar müəllimlik peşəsində yeni yanaşmalar formalaşdırdı. Pedaqoji təhsil sahəsində baş verən dəyişikliklər diqqəti problemləri müasir texnologiyalar vasitəsi ilə öyrənməyə yönəltdi, nəzəriyyə və təcrübənin, təcrübə mübadiləsi məqsədi ilə məktəblərarası əlaqələrin, təhsil və pedaqogika sahəsində səmərəli tədqiqatların genişləndirilməsinə imkan yarandı.

İslahatlar, ümumən pedaqoji təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırdı, müəllim nüfuzunun daha da yüksəlməsi, yeni fəaliyyətə başlayan müəllimlər üçün təcrübə keçmək, Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu tələbələrinin beynəlxalq təcrübə mübadiləsi imkanlarının artmasına yol açıldı, dizayn təfəkkürünə dayanan texnologiya əsaslı təlim və infrastruktur təkmilləşdirildi. Sinqapurda “XXI əsr pedaqoji təhsil modeli”nin yaradılmasında əhəmiyyətli dərəcədə rol oynamış mütəxəssislərdən biri, professor Tan Un Senq belə bir ideya irəli sürdü: “Sinqapur müəllimləri

.....
yüksək tədqiqatçılıq savadına malik olmalı, fundamental tədqiqatlar vasitəsi ilə tədris təcürbələrini təkmilləşdirmək səriştəsinə yiyələnmişdirlər”. Bu ideya hökumətdən dəstək aldı. 2018–2022-ci illərdə təhsil tədqiqatlarına ayrılan vəsait 25 faiz artaraq 122 milyon Sinqapur dollarına çatdı [<https://www.moe.gov.sg/about/singapore-teaching-practice>, 15.01.2022].

İslahat dövründə bütün diqqətlər elmi dairələrdə, ümumilikdə təhsil sisteminə liderliyin inkişafına və yeni yanaşmaların formalaşdırılmasına yönəlmişdi. Əsas təhsil agentlikləri, o cümlədən, Sinqapur İmtahan və Qiymətləndirmə Şurası (*SEAB*), Sinqapur Çin Dili Mərkəzi (*SCCL*), Erkən Uşaqlıq Dövrü Milli İnstitutu (*NIEC*) bu prosesə cəlb olunmuşdu [A.O.Budarina., İ.N.Simayeva., A.S.Chupris, V.A.Shatoxina, İ.Kanta, 2022].

Professor O.S.Tan yazır: “Təhsil mənəvi azadlığı təmin etmək, hər bir öyrənənə inam, ümid vermək və həyatda tutduğu mövqeyindən asılı olmayaraq hər kəsə öz potensialını reallaşdırmaqda kömək etməkdir... XXI əsrin qeyri-müəyyənlikləri ilə üzləşən müəllimlər və şagirdlər bir çox problemlərin öhdəsindən gəlmək, hərtərəfli inkişaf etmək üçün iradə sahibi olmalıdırlar. Buna görə də pedaqoqlar və məktəb rəhbərləri uşaqları öyrətmək, onları gələcəyə hazırlamaq üçün çərçivədən kənar düşünməli və təlim-tərbiyə prosesinə geniş aspektdə yanaşmağa çalışmalıdırlar” [Tan O.S., 2022]. Başqa sözlə desək, islahatlar müəllimin məqsədlərinə yeni çalar qatdı: təhsil mühitinin sosial və mədəni aspektləri daha ciddi şəkildə nəzərə alınmağa başlandı, öyrənməyə müsbət emosional münasibətin stimullaşdırılmasına, şagirdin fərdi inkişafına diqqət ön plana çəkildi. İndi öyrənmə həm idrakin, həm də dünyagörüşünün formalaşmasını özündə ehtiva edir.

Gələcək müəllimlərin hazırlanması prosesində dəyərlərin mahiyyətinin aşılınması, onların dərk edilməsi və etik standartların öyrədilməsi “Meranti” layihəsi kimi xüsusi proqramlar vasitəsi ilə həyata keçirilir. “Cəmiyyəti dərk etmək”, “Sinqapur koleydoskopu” kimi proqramlarda iştirak etməklə tələbələr özlərini və başqalarını, cəmiyyətin ehtiyaclarını daha dərinədən anlamaq imkanı qazanırlar. Layihə əsaslı öyrənmə və öyrətmə ideyası Sinqapur təhsil sisteminə geniş yayılıb. Bu ideyanın mahiyyəti həm də ondan ibarətdir ki, təhsil proqramlarının tətbiq olunmasının intensivliyindən asılı olmayaraq, tələbədən 100 faiz nəticə əldə etmək” mümkün deyil, lakin ona elə bacarıqlar vermək mümkündür ki, o, gələcək öyrənmə prosesində ondan istifadə edə bilsin” [Chia L. W., 2021].

Sinqapurda məktəblilərin PISA-da əldə etdikləri yüksək nailiyyətlərlə bağlı müzakirədə iştirak edən Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunun təhsil fakültəsinin dekanı, psixologiya və insan inkişafı üzrə akademik qrupun professoru, təhsildə motivasiya tədqiqatları laboratoriyasının təsisçisi Liu Vun Çia qeyd edir ki, şagird profilində dəyişikliyə nail olmaq müəllimdə müvafiq dəyişiklik hesabına müm-

kündür. Öz növbəsində Linda Darling Hammond və John Bransford “Preparing Teachers for a Changing World” (“Müəllimlərin dəyişən dünyaya hazırlanması”) adlı formativ hesabatlarında yazırlar: “Pedaqoji təhsilin keyfiyyəti səriştəli müəllim hazırlığına yol açdığı kimi, nəticə etibarilə səmərəli təlim prosesinə və savadlı şagird hazırlığına fundamental əsaslar yaradır.” [Darling Hammond., 2000]. Yuxarıda göstərilən məqsəd və prinsiplərdən aydın olur ki, gələcək müəllimin qarşısına kifayət qədər yüksək tələblər qoyulur: o, ixtisası ilə bağlı olan biliklərlə yanaşı, “şəxsiyyət yaratmaq” bacarığını əxz etməli, diqqətini təhsilin məqsədlərinə yönəltməyi, çeviklik nümayiş etdirməyi, liderliyi, yaradıcılığı, bilikləri aşılamağı bacarmalı, “ictimai dəyərlərin keşikçisi” olmalıdır. L.V.Çianın fikrincə, belə müəllimin yetişməsi və təkmilləşməsi pedaqoji təcrübənin təlim prosesinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilməsi sayəsində mümkündür.

“Tədqiqatların nəticələri onu deməyə əsas verir ki, gələcək müəllimlər üçün təlimin məzmunu və mərhələlərinin planlaşdırılmasının sistem formalaşdırıcı prinsipi peşə təcrübəsi və pedaqoji tədqiqatlarla refleksiv şəkildə əlaqədardır” [C. B.Leng., Singapore, 2017]. “Bu prinsip öz peşə fəaliyyətinin sistemli, məqsədyönlü öyrənilməsi prosesində müəllim hazırlığının və inkişafının refleksiv modelinin əsasını təşkil edir” [Seet Shuen Ai Jo-An., 2021].

Pedaqoqlar üçün peşəkar təcrübə və pedaqoji tədqiqatlar üzrə **metakurs** yüksək səviyyəli pedaqoji kadr hazırlığında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Metakurs daha yaxşı təcrübə toplamaq üçün bir neçə semestri əhatə edir. Onun məqsəd və nəticələrini aşağıdakı kimi xarakterizə etmək olar:

- tələbə şəxsi öyrənmə planını formalaşdırmağı və təqdim etməyi bacarmalıdır;
- öyrətmə və öyrənmə konsepsiyasını refleksiya etməyi və paylaşmağı bacarmalıdır;
- müxtəlif kurslar və təcrübə məşğələlərdən öyrəndiklərini praktik şəkildə tətbiq etməyi bacarmalıdır;
- nəzəriyyə ilə təcrübə arasındakı əlaqəni aydın şəkildə ifadə etməyi bacarmalıdır;
- şəxsi rəqəmsal portfoliosundan istifadə etməklə, öz öyrətmə və öyrənmə səriştələrini təqdim etməyi bacarmalıdır;
- öz peşə təcrübəsində anlamanın və tədqiqatın vacibliyini dərk etməlidir [Yew J., 2015].

Pedaqoji təhsildə “**Peşəkar təcrübə və tədqiqatlar**” kursu da pedaqoji kadr hazırlığına təkan verən amillərdəndir. Bu kursun təməli 2010-cu ildə tələbə və müəllimlərin *ePortfolio* qrupunun təşəbbüsü ilə qoyulub. Kursun yaradıcıları hesab edirdilər ki, pedaqoji təcrübənin, tədqiqat bacarıqlarının mübadiləsi üçün peşəkar ünsiyyətin yaradılması, bu məqsədlə diskussiyaların keçirilməsi vacib-

dir. “Peşəkar təcürbə və tədqiqatlar” kursu 2014-cü ildən müstəqil metodiki kurs kimi rəsmiləşdirildi və 2015-ci ilə qədər bütün ilkin müəllim hazırlığı proqramlarında bütün tələbələrə şamil edildi [A.D.Pillai, M.Ellis, O.S. Tan., 2009].

Sinqapurda pedaqoji təhsilin təməl vəzifəsini müəllim hazırlığı üçün “öyrətməyi öyrədə bilən” və “öyrədərək öyrənən” prinsipi təşkil edir. “Sinqapurda müstəqil düşünmək, yaradıcı işləməyi bacarmaq müəllimlik peşəsinin əsas sütünları hesab olunur. Ölkənin təhsil idarəedicilərinin fikrincə, müəllim praktik tədqiqatçılığı bacarmalıdır” [Zhang N., 2022]. Tədris planı və qrafikinə uyğun olaraq tələbə həftənin dörd gününü məktəbdə müəllim köməkçisi olaraq təcürbə keçir, bir gün isə institutda peşəkar təcürbə və tədqiqatlar, eləcə də ixtisası ilə əlaqədar müvafiq fənlər üzrə metakurslara qoşulur. Rəqəmsal “Öyrənmə və öyrətmə portfoliosu” verilən tapşırıqları həll etmək üçün mükəmməl bir platforma halına gəlmişdir. Öyrənmə və şəxsi inkişaf, tələbə-müəllimin təhsil yolu cədvəlinin, refleksiv təcürbələrin və tədqiqatların yaradılmasında, cəmiyyətlə peşəkar əlaqələrin qurulmasında, fasiləsiz təhsilin təşkil olunmasında rəqəmsal “Öyrənmə və öyrətmə portfoliosu”nun müstəsna rolu var. Portfolio, metodoloji cəhətdən müxtəlif modullar və təcürbələr arasında əlaqələrin formalaşdırılması da daxil olmaqla, öyrətmə və öyrənmənin konseptual xəritəsinin qurulması üçün bir vasitə kimi istifadə olunur. Portfolio formal olaraq öyrənmə və nailiyyətlər, artefaktlar, eləcə də yeni fəaliyyətə başlayan müəllimin uğurları, müəllimin şəxsiyyəti haqqında orijinal məlumatların elektron kolleksiyasını, yeni fəaliyyətə başlayan müəllimin öyrətmə metodikasını və dünyagörüşünün refleksiyasını haqqında düşüncələrini və s. özündə əks etdirir. *E-Portfolio* interfeysi strukturu yuxarıda qeyd olunan refleksiv təcürbə modeli (təqdimat üçün məqsədli suallar, sinifdə yaranan problemlər haqqında söhbət – müzakirələr, motivasiya və təhsil strategiyaları, pedaqoji səriştələr və s.) əsasında qurulmuş saytdır [Chia L.W., 2021]. Tələbələr öz tədris təcürbələrini təqdim edərkən yalnız refleksiya etməyi deyil, həm də rəqəmsal portfoliodan artefaktları diqqətlə seçməyi öyrənirlər. Portfolio üçün məlumatlarla işləmək tələbələrə şəxsi və peşəkar inkişafın qrafikini tərtib etməyə imkan verir, refleksiv təcürbələrin inkişafına yardımçı olur, həmçinin bacarıq və səriştələrinin formalaşmasını təmin edir. Tədris prosesinin keyfiyyətinə bu səviyyədə diqqət yetirilməsi təşəbbüskar və məsuliyyətli, cəmiyyətin və mədəniyyətin inkişafına töhfə verməkdə cavabdeh olduqlarını dərk edən müəllimlərin hazırlanmasına yol açır [C.B.Leng., 2017].

Sinqapur Milli Təhsil İnstitutuna tələbə qəbulu necə aparılır?

Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığının unikallığını şərtləndirən amillərdən biri də pedaqoji kadr hazırlığı prosesinin yalnız bir təhsil müəssisəsində – Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunda həyata keçirilməsidir. İnstituta qəbul aşağıdakı qaydalar və tələblər üzrə aparılır:

- Sinqapur Milli Təhsil İnstitutuna ərizə verməzdən öncə, namizəd ən azı beş həftəsini məktəbdə keçirməli və onun fəaliyyəti ilə tanış olmalıdır.
- Namizəd məktəbdə müəllimin, yaxud inzibatçının köməkçisi qismində çalışır və fəaliyyətinə görə minimal vəsait alır.
- Təcrübə başa çatdıqdan sonra məktəbin direktoru və nəzarətçi potensial namizədə qiymət verir.

Namizəd müsbət rəy aldıqdan sonra Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunun *birinci* seçim mərhələsinə qəbul edilir. Minimal tələb abituriyentin öz yaş qrupu üzrə 30%-dən artıq uğur reytinginə, ali təhsilə və pedaqoji təcrübəyə malik olmasıdır [Alishiev T.B., Gilmutdinov A.X., 2010].

Üstünlük o namizədlərə verilir ki, onların nəzərdə tutulmuş ixtisas üzrə ali təhsilləri var. Ona görə də, namizədlərin 80%-i pedaqoji ixtisasa qəbuldan öncə öz fənləri üzrə bakalavr dərəcəsinə yiyələnirlər [Redpath J. Report, 2008]. Əsas tələb həm də ondan ibarətdir ki, namizəd uşaqlara olan sevgisini, müəllimliyə marağını sübut edə bilsin.

Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunun müvafiq seçiminin *ikinci* mərhələsində namizəd funksional test və intellekt, *üçüncü* seçim mərhələsində üç nəfər təcrübəli ekspertin iştirakı ilə psixoloji qiymətləndirmədən keçir və onun şəxsi keyfiyyətləri müəyyənləşdirilir. Bu mərhələ mikrodərs və digər praktik tapşırıqları da əhatə edə bilər. Təlim prosesində tələbənin fəaliyyəti nəzərdə saxlanılır, peşəkar tələblərə cavab verməyən namizədlər təhsil proqramlarından kənarlaşdırılır. Bu halda tələbə öz təhsilinə xərclənən bütün dövlət vəsaitlərini geri ödəməyə borcludur [Alishiev T.B., Gilmutdinov A.X., 2010].

Orta hesabla hər altı nəfərdən biri peşə seçiminin bütün mərhələlərini uğurla qət edir. Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunda ixtisasartırma təhsilinin müddəti 1 il, bakalavr diplomunu almaq üçün isə 3 ildir. Təhsil müddəti ərzində tələbə təqaüdü-nün məbləği yeni fəaliyyətə başlayan müəllimin əmək haqqının 60 faizini təşkil edir [Redpath J., 2008].

Beləliklə, aydın olur ki, Sinqapurda pedaqoji təhsil müəssisələrinə qəbulun şərtləri olduqca ağırdır və müəllimlik peşəsini seçmək arzusunda olanlar orta məktəbin aşağı siniflərindən başlayaraq ciddi hazırlıqlardan keçməlidirlər. Maraqlı doğuran cəhətlərdən biri də odur ki, müəllimlik peşəsinə qəbul zamanı abituriyentin mənəvi hazırlığı ciddi şəkildə nəzərə alınır. Diqqətdə saxlanılmalı olan digər cəhətlər də var. Onları aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

- **Ali təhsil.** Müəllimlik arzusunda olanlar təhsil və pedaqogika üzrə təlim proqramları təklif edən ali məktəbi seçirlər.
- **İxtisas seçimi.** Tələbələr, adətən, konkret olaraq, ibtidai təhsil, orta təhsil, xüsusi təhsil sahələri və s. üzrə ixtisaslaşırlar.
- **Qəbul imtahanı.** Qəbul imtahanı seçim prosesinin bir hissəsi ola bilər.

Abituriyentlər akademik hazırlıqları və bacarıqlarına nəzərən seçilir.

- **Müsahibə və portfolio.** Testdən əlavə müsahibələr keçirilə və tövsiyə məktubları, əvvəlki təhsilin nəticələri, həmçinin təhsil sahəsində iş və ya könüllülük təcrübəsi daxil olmaqla, portfolio nəzərdən keçirilə bilər.
- **Peşəkarlıq tələbləri.** Bəzi ixtisaslar, təlim və tədris metodları ilə bağlı kurslarda iştirak kimi əlavə peşəkar bacarıqlar tələb edə bilər.
- **Attestasiya və iş yerində təlim.** Tələbələr təhsili başa vurduqdan sonra praktik təcrübələrini və peşəkar bacarıqlarını təkmilləşdirmək üçün iş yerində attestasiyadan və təlimdən keçə bilərlər.

Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu tələbələrə nəzəri və təcrübi biliklər verməli, onları müəllimin peşəkar inkişafının dörd mərhələsindən keçməyə hazırlamalıdır. Bu mərhələlərlə tanış olaq:

- **təsəvvürün formalaşdırılması** (Bunu fantaziyanın yaradılması kimi də ifadə edirlər. Bu zaman gələcək müəllimlərin məktəb və şagirdlər, bu günün və gələcəyin məktəbi haqqında düşüncələri, təsəvvürləri formalaşır);
- **şəraitə uyğunlaşma** (məktəbə uyğunlaşmaq, başqalarının təcrübəsindən öyrənmək);
- **pedaqoji ustalıq** (pedaqoji proses və onun nəticələrinə görə məsuliyyət daşımaq, müstəqil fəaliyyət göstərmək);
- **təsir göstərmək** (şagirdin bugünkü və gələcək həyatına təsir göstərə biləcək fəaliyyət fazasına sahiblənmək) [Ryan., 1986].

Baxmayaraq ki, Sinqapur təhsilində pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyini yalnız dördüncü mərhələ ilə əlaqələndirirlər, institutun vəzifəsi tələbələrin ilk iki mərhələdə də dayanmalarının qarşısını almaqdır. İnstitut səmərəli işləyə bilən müəllim hazırlamalıdır [Danilova L.N., 2022].

Qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olmaq üçün Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu gələcəyin müəllimlərinin peşəkar inkişafına yönəlmiş müxtəlif proqramlar təklif edir.

“2 ildən 5 ilədək təhsil almaqla tələbələr pedaqogika sahəsində ali təhsilə (*Diploma in Education*), eləcə də pedaqogika sahəsində ikinci ali təhsil haqqında diploma (*Postgraduate diploma in Education*) və humanitar/dəqiq elmlər üzrə bakalavr dərəcəsinə (*Bachelor of Art/Science Education*) yiyələnirlər. Digər təhsil sertifikatına, məsələn, imtahanları uğurla verərək A səviyyəsində (A səviyyəsi orta məktəbin yuxarı siniflərini yüksək göstəricilərlə başa vuran məzunlara verilir) təhsil sertifikatına malik olan müəllimlər, həmçinin politexnik təhsilə malik olanlar Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunda təhsil ala bilərlər. İnstitutun proqramları akademik təhsildən daha çox pedaqogika və fənlərarası əlaqələrin öyrədilməsinə yönəldilmişdir. Sinqapurun təhsil sisteminin ehtiyaclarından asılı olaraq təhsil proqramlarının məzmunu daim yenilənir” [Redpath J., 2008]. Dövlət gələ-

cəyin müəllimləri ilə müqavilə imzalayır. Müqavilənin şərtlərinə görə, institutu bitirən məzun ən azı 3 il məktəbdə fəaliyyət göstərməlidir. Əks təqdirdə dövlətin onun təhsili üçün xərclədiyi məbləğ tam olaraq geri alınır, lakin belə vəziyyət təsadüfi hallarda baş verir.

Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu tərəfindən hazırlanmış pedaqoji təhsil fəlsəfəsi, yalnız müəllimin bilik və bacarıqlarının vacibliyi üzərində formalaşmışdır, müəllimin mənəvi xüsusiyyətləri də bu fəlsəfənin əsasını təşkil edir. Bu xüsusiyyətlər 2009-cu ildən rəsmi olaraq XXI əsrin müəllim hazırlığı modelinin təməlini təşkil edir. Bu modelin tətbiqi ilkin müəllim hazırlığı proqramlarının, eləcə də müəllimlərin fasiləsiz peşəkar inkişafı istiqamətində yeni təşəbbüslərin həyata keçirilməsinin sürətləndirilməsinə əsaslı şəkildə təsir göstərdi [Durgesh Rajandiran., A Teacher...2009]. Bu yanaşma sənədlərdə V3SK abbreviaturası ilə göstərilir (Onun əsasını üç dəyər təşkil edir: öyrənməyönümlü təfəkkür, müəllim şəxsiyyətinin inkişafı və sosial əməkdaşlıq şəraitində öyrənmə.– B.Mikayılı).

“XXI əsr müəllim modeli”. Müəllimlər üçün milli ixtisas tələbləri Sinqapur Təhsil Nazirliyinin “XXI əsr müəllim modeli” sənədi ilə tənzimlənir. Sinqapurun təhsil mütəxəssisləri hesab edirlər ki, XXI əsrdə təhsilin keyfiyyəti müəllim hazırlığının keyfiyyətindən asılıdır. Təhsil islahatlarının əsas missiyası məhz bundan ibarətdir.

Pedaqoji kadr hazırlığı konsepsiyasını reallaşdıran Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu, eyni zamanda, dünya ölkələrinin pedaqoji təcrübəsinin təhlilini də aparır, bu sahədə elmi tədqiqat işlərinə geniş yer verir. Buradan belə qənaətə gəlmək mümkündür ki, ən yaxşı pedaqoji kadr hazırlığı sisteminin qurulmasına baxmayaraq, ölkədə bu sahənin daha da təkmilləşdirilməsi üçün tədqiqatlara ehtiyac hiss olunur. Əldə olunan mühüm nəticələr müəllim hazırlığı işinin məzmununun yenilənməsində istifadə edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ 2002-ci ildə Sinqapur Təhsil Nazirliyi Pedaqoji Nəzəriyyə və Təcrübələrin Araşdırılması Mərkəzinin yaradılması və inkişaf etdirilməsi üçün 48 milyon Sinqapur dolları ayırmışdır. Bu mərkəz fəaliyyət göstərdiyi müddət ərzində Sinqapurda bir çox islahat proqramlarının, eləcə də tədris prosesinin xüsusiyyətlərinin ekspert qiymətləndirilməsində baza rolunu oynayıb. Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu tərəfindən hazırlanmış “XXI əsr müəllim modeli” sənədi özündə bir sıra səriştə tiplərini birləşdirir. Onlara diqqət yetirək.

1. Müəllimin ixtisası üzrə bilikləri;
2. Pedaqogika və təlim nəzəriyyəsi:
 - təhsil fəaliyyətinin sosial əsasları haqqında biliklər;
 - müəllim və şagirdlərin psixologiyasını bilmək;
 - sinfin idarə olunması;
 - kommunikativ və interaktiv texnologiyalardan istifadə bacarığı;

3. Dil ünsiyyəti (ən azı 2–3 dildə sərbəst danışmaq);
4. Özünü inkişafətdirmə texnologiyasını mənimsəmək;
5. Pedaqoji və metodiki təcrübəyə malik olmaq.

Göründüyü kimi, “XXI əsr müəllim modeli” sənədi özündə müəllimin nəzəri və təcrübi hazırlığını ehtiva etməklə, müəllimi şəxsiyyət hazırlığı probleminə hərtərəfli yanaşmağı bacaran mütəxəssis kimi təqdim edir. Model ixtisas biliklərinin vacibliyi məsələsini birinci yerdə, təcrübi hazırlığı son bənddə göstərməklə, müəllimin malik olduğu peşə və şəxsiyyət hazırlığının bu təməllərə bağlı olduğunu xarakterizə edir. Müəllimin peşəkar hazırlığının mühüm şərti kimi 2–3 dildə sərbəst danışmaq bacarığının irəli sürülməsi də onun daha geniş hədəflərə doğru irəliləməsinə zəmin yaratmaq məqsədi daşıyır. Bir neçə dildə danışmaq bacarığı müəllimin qarşısında geniş perspektivlər açır, eyni zamanda, özünütəkmilləşdirmə, yaradıcı fəaliyyət imkanlarını artırır. Modeldə pedaqogika və təlim nəzəriyyəsinə dair biliklərə yer verilməsi Sinqapurda müəllimin nəzəri hazırlığının diqqətdə saxlanıldığını söyləməyə əsas verir. Pedaqoji biliklər pedaqoji fəaliyyətin əsas atributudur. Müəllimin bütün fəaliyyətinin təməlində onun pedaqoji dünyagörüşü dayanır. Odur ki, müəllimin pedaqoji hazırlığına önəm verilməklə yanaşı, bu hazırlığın həyata keçirilməsi mükəmməl elmi və təcrübi bazaya əsaslanır. “XXI əsr müəllim modeli” sənədi müəllimin sosial biliklərinin vacibliyini də diqqət mərkəzində saxlamaqla, onun sosial həyatda fəallığının vacibliyini vurğulayır. Müəllimin sosial fəallığı müəllim-şagird, müəllim-valideyn münasibətlərinin daha da genişlənməsinə yol açır, onun şagirdlərə və onların ailələrinə təsir imkanlarını artırır. Model müəllimin qarşısında şagirdlərlə yanaşı, müəllimlərin də psixologiyasını bilmək tələbini qoymaqdadır. Sinqapur təhsil sistemi üçün bu yanaşmanı aktual edən səbəb bundan ibarətdir ki, müəllimin peşəkar inkişafı, həm də həmkarları ilə əməkdaşlıqdan asılıdır.

Modeldə sinfin idarə olunması probleminə yer verilməsi müəllim qarşısında şagirdi yaxından tanımaq, pedaqoji ustalığını təkmilləşdirmək, mükəmməl ünsiyyət mədəniyyətinə, müşahidə bacarıqlarına yiyələnmək, daim obyektivliyini qoruyub saxlamaq, yaradıcı düşünmək, işləmək, dəyər vermək qabiliyyətlərinə malik olmaq kimi tələblər qoyur.

“XXI əsr müəllim modeli” sənədində müəllimin kommunikativ, eləcə də interaktiv texnologiyalardan istifadə bacarıqlarının təlimin keyfiyyətinə təsir imkanları da nəzərdə tutulur. Kommunikativ bacarıqlar müəllim-şagird, müəllim-valideyn münasibətlərinin nizamlanması ilə məktəbdə səmimi psixoloji ortamın yaranmasına yol açır. Bu, şübhəsiz, təlimdə uğurlu nəticələrə səbəb olur.

Sinqapur təhsil sistemində müəllimin peşəkar inkişafı ilə bağlı sistemli iş aparılır. Tədqiqat işində bu işin sistemi haqqında məlumatlar yer alacaq. Ölkədə müəllimlərin özünüinkişaf probleminə konseptual yanaşma mövcuddur.

Pedaqoji təcrübə modeli. Sinqapurda peşəkar inkişaf hansı mərhələləri əhatə edir? İlk olaraq Sinqapur pedaqoji təcrübə modelindən bəhs etmək istərdim. Bu, öyrətmə və öyrənmə modelidir. Model Sinqapur məktəblərində tədris prosesinin keyfiyyətini yüksəltmək üçün işlənib hazırlanmışdır. Sinqapur təhsilinin tədqiqatçıları Sinqapur pedaqoji təcrübə modelini dörd ləçəyi olan çiçək kimi təqdim edirlər. Birinci ləçəyə öyrənənlərin və təlim prosesinin başa düşülməsi aid edilir. İkinci ləçək fənn (fənnin məzmunu) və təhsil məqsədlərinin başa düşülməsini özündə birləşdirir. Üçüncü ləçək tədris metodlarından, dördüncü ləçək isə Sinqapur təhsil proqramlarının fəlsəfəsindən ibarətdir. Ümumilikdə isə bunları Sinqapur təhsil fəlsəfəsinin komponentləri kimi dəyərləndirmək olar.

Müəllimin peşəkar inkişaf modeli (*Professional development, PD*) necə formalaşdırılır?

Pedaqoji kadr hazırlığında diqqət çəkən ən mühüm məqamlardan biri bundan ibarətdir ki, müəllimlərin peşəkar inkişaf strategiyası fasiləsiz pedaqoji kadr hazırlığı, abituriyentlərin ali məktəbə qəbulu və işə düzəlməsi prosesi ilə sıx şəkildə əlaqədardır.

Yuxarıda göstərilən konsepsiya və fundamental yanaşmalar nəzərə alınmaqla, müəllimin peşəkar inkişaf modeli (*Professional development, PD*) formalaşdırılır. O, iki tənzimləyici çərçivənin birləşdirilməsinə əsaslanır. Bunlar V3SK (*Values, Skills and Knowledge – “Dəyərlər – Bacarıqlar – Biliklər”*) (V3SK) normativ çərçivəsi) və GTC (*Graduand Teacher Competencies – Məzun Müəllim Bacarıqları*) modelləridir. Bu modellər həm yeni fəaliyyətə başlayan müəllimlərin, həm də mentorların inkişafını müəyyənləşdirir.

Sinqapurun təhsil sistemində müəllimlərin peşəkar inkişafının təməlinə “Dəyərlər – Bacarıqlar – Biliklər” (V3SK) normativ çərçivəsi dayanır. “Tədqiqatçılar hesab edirlər ki, XXI əsrdə müəllimin əsas peşəkar bacarıq və səriştələri qeyd olunan normativlərlə müəyyən olunur. Yəni müəllim nə dərəcədə mənəvi dəyərlər daşıyıcısıdır? Onun malik olduğu bacarıq və səriştələr müasir düşüncəli, geniş tərəkümlü şəxsiyyət yetişdirilməsinin əsaslarını yarada bilirmi? Nəhayət, şəxsiyyətin mənəvi tərbiyənin formalaşdırılmasına, intellektin inkişaf etdirilməsinə onun bilikləri kifayət edirmi? [S.M. Lesin., Shevelova N.N., D.A. Maxotin., S.A. Kurchatov., 2021]. Göründüyü kimi, təhsil sistemi inkişaf etmiş digər ölkələrdə olduğu kimi, Sinqapurda da müəllimin şəxsiyyəti onun malik olduğu bilik və bacarıqlardan öndə gəlir. Müəllim, ilk növbədə, özü şəxsiyyət olmalıdır ki, şəxsiyyət yetişdirə bilsin. V3SK normativ çərçivəsinin aşağıdakı mühüm komponentlərini göstərə bilərik:

- **Birinci dəyərlər blokunda (V1)** öyrənənlərin dəyərlərin mərkəzində dayandığı nəzərdə tutulur. (*Learner – Centered Values – şagirdyönümlü dəyərlər*). Şagirdin hiss etdiklərini anlamaq, bütün şagirdlərin öyrənmə

- bilmək gücündə olduğuna inanmaq, hər bir uşağın potensialını inkişaf etdirmək bacarığına malik olmaq, hər bir şagirdin fərqli xüsusiyyətlərinin olduğunu qəbul etmək sinqapurlu müəllimlər üçün ilkin dəyər ölçüsüdür.
- **İkinci dəyərlər bloku (V2)** müəllimin pedaqoji kimliyidir. Müəllim yüksək peşəkar standartlara nail olmağa nə dərəcədə can atır? O, tədqiqatçıdır mı? Yenilikləri öyrənmək üçün axtarışlar aparır mı? Öz üzərində çalışır mı? Şagirdlərlə işləməyə həvəsi varmı? Etik qaydalara əməl edirmi? Ümumiyyətlə, peşəkarlığı hansı səviyyədədir?
 - **Üçüncü dəyərlər blokunu (V3)** müəllimin peşəsinə və cəmiyyətə xidmət göstərmək imkanları təşkil edir. Müəllimin həmkarları ilə birgə öyrənmək və təcrübə keçmək həvəsi varmı? Öyrənmə mühiti yarada bilirmi? Sosial məsuliyyəti varmı? İdarəetməni bacarır mı?

Bu komponentlər müəllimin həm bir şəxsiyyət, həm də mütəxəssis kimi qiymətləndirilməsi baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdirlər. Burada aydın şəkildə görünür ki, Sinqapurda müəllimlik peşəsinin əsasları elmi, psixoloji, metodoloji və mənəvi dəyərlərə söykənir. Onun şəxsiyyəti müəllimliyi, müəllimliyi isə şəxsiyyətini tamamlamalıdır.

Əsas bacarıqlar (S) kateqoriyası kimi aşağıdakılar seçilmişdir: refleks və təfəkkür, pedaqoji yanaşma, insanların idarə olunması, özünüidarəetmə, inzibatchılıq və idarəetmə bacarıqları, ünsiyyət mədəniyyəti, fasilatısiya, texnoloji biliklər, innovativlik və təşəbbüskarlıq, sosial və emosional intellekt.

(K) kateqoriyası müəllimin malik olduğu əsas bilikləri müəyyən edir. Bu biliklərə müəllimin özü, şagirdləri, cəmiyyət, tədris etdiyi fənnin məzmunu, pedaqogika, təhsilin və siyasətin əsasları, tədris plan və proqramları, multikultural savadlılıq, qlobal problemlər, ekoloji problemlər (ətraf mühitin problemləri) və s. aiddir.

V3SK modelini və Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunun gənc müəllimlər üçün sərəştəlilik çərçivəsini birləşdirən bir sıra peşəkar standartlar və məqsədləri müəyyən edən Məzun Müəllim Bacarıqları (*Graduate Teacher Competencies – GTC*) çərçivəsinə xüsusi diqqət yetirilir. Eyni zamanda, üç səviyyədən və ya dərəcələrdən (əsas parametrlərdən) ibarət belə bir modelin effektivliyinin ölçülməsi mexanizmi mövcuddur: **peşəkar təcrübə – liderlik və idarəetmə – şəxsi effektivlik**.

Bu yanaşma tələbələrin (gələcək müəllimlərin) və fəaliyyətdə olan pedaqoji işçilərin təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi təcrübəsində istifadə olunur ki, bu da mentorlara işləmək üçün yaxşı zəmin, tələbələrə isə gələcək peşəkar fəaliyyətləri üçün əsaslar yaradır.

Müəllimlərin peşəkar inkişaf strategiyasının formalaşdırılması üçün ixtisaslaşdırılmış təhsil və digər proqramlar

Fənn bilikləri və tədris metodları, pedaqogika və psixologiya sahəsində öz

potensiallarını gücləndirmək istəyən müəllimlər üçün bir sıra imkanlar mövcuddur. Bu imkanlar hər səviyyədə müəllimlərin ehtiyaclarını ödəmək üçün hazırlanıb. Bunlara misal olaraq Sinqapur Tədris Dizaynı Mentorluğu Proqramı (*Singapore Instructional Mentoring Programme*), Müəllimlərin Əlavə İş Proqramı (*Teacher Work Attachment Programme*) və Aparıcı Pedaqoq-rezidentlər Proqramını (*Outstanding Educator-in-Residence Programme*) misal göstərmək olar. Bundan əlavə, pedaqogika, kurikulum və qiymətləndirmədə nailiyyətlərini bölüşmək üçün müəllimlərin rəhbərlik etdiyi konfranslar, elmi toplantılar təşkil olunur [S.M.Lesin., N.N.Shevelyova., D.A.Maxotin., S.A.Kurskov., 2021].

Məzun-müəllimlərdən gözlənilən səriştəlilik iki səviyyə ilə müəyyən olunur: *potensialın artırılması (Capacity building, CB) və maarifləndirmə (Awareness, A).*

Potensialın artırılması səviyyəsində hər bir məzun-müəllim müəyyən səriştənin nailiyyətlərini nümayiş etdirməyi bacarmalıdır, yəni təcrübəyə istinadən öz işini qurmağa cəhd etməlidir.

Maarifləndirmə səviyyəsində nəzərdə tutulur ki, məzun-müəllim bu səriştələrin nə demək olduğunu bilir, lakin öz nailiyyətlərini hələ peşəkar şəkildə nümayiş etdirməyi bacarmır. Şübhəsiz ki, maarifləndirmə səviyyəsindən potensialın artırılması səviyyəsinə keçid üçün müəllimin peşəkarlıq baxımından ciddi şəkildə inkişaf etməsinə ehtiyac hiss olunur.

Sinqapur təhsil sistemində müəllimin peşəkar inkişaf modelinə (*Teacher Growth Model, TGM*) peşəkar inkişaf çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərin məcmusu kimi baxılır. Bu model sinqapurlu müəllimlərin peşəkar inkişafını təmin etmək üçün arzu olunan beş nəticəni əldə etməyin yollarını özündə ehtiva edir. Qeyd etmək lazımdır ki, müəllimin peşəkar inkişafı ölkədə strateji inkişaf istiqaməti kimi qəbul edilir. Bu model Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu tərəfindən təqdim olunur və müəllimin beş əsas təhsil nəticəsinə (*Teacher Outcomes*) nail olması yolu ilə ortaya çıxan yeddi öyrənmə səviyyəsindən (*Learning Dimension*) ibarət dairəvi diaqram şəklində təqdim edilir. Bu təhsil nəticələri bilavasitə müəllimin peşəkar xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir:

- müəllimlik etikası (*the Ethical Educator*);
- peşəkar bacarıqlar (*the Competent Professional*);
- əməkdaşlıq bacarıqları (*The Collaborative Learner*);
- transformativ lider (*the Transformational Leader*);
- ictimai təşəbbüskarlıq (*the Community Builder*)

Modeldə müəllimin hazırlıq səviyyəsi təhsil nəticələrinin əldə olunma dərəcəsini ortaya qoyur və müəllimin peşəkar simasının aşağıdakı şəkildə formalaşmasını nümayiş etdirir:

1. Müəllimin əxlaqı

- Birinci səviyyə – peşəkar pedaqoji etikaya uyğun yaşamaq;
 - İkinci səviyyə – özünü idarə etmək bacarığı.
2. *Peşəkar bacarıqlar*
- Üçüncü səviyyə – tədris proqramı çərçivəsində bilik və bacarıqların dərinləşdirilməsi;
 - Dördüncü səviyyə – şagird inkişaf proqramı çərçivəsində bilik və bacarıqların təkmilləşdirilməsi.
3. *Birgə öyrənmə*
- Beşinci səviyyə – komandada öyrənmə.
4. *Transformativ lider*
- Altıncı səviyyə – insanlara ruh yüksəkliyi bəxş etmək, onları hədəflərinə doğru irəliləməyə həvəsləndirmək. Bir sözlə, motivator rolunda çıxış etmək.
5. *İctimai təşəbbüskarlıq*
- Yeddinci səviyyə – icmanı məqsədlərini dəyərləndirmək və onları daha səmərəli fəaliyyətə cəlb etmək.

Sinqapurda pedaqoji fəaliyyətin dəyərlər paradıqması üç hissədən ibarətdir: ***tələbəyönümlü, pedaqojiyönümlü, sosialyönümlü.***

Birinci qrupda (*tələbəyönümlü*) ağırlıq mərkəzi öyrənmələrin üzərinə düşür. Ona görə də bura pedaqoji fəaliyyətin empatiya, pedaqoji nikbinlik (hər kəsin öyrənə biləcəyinə inam), hər bir tələbənin potensialının inkişaf etdirmək istəyi, hər kəsin fərdiliyinin qəbul edilməsi kimi dəyərlər daxil edilmişdir. Bu cəhətləri gələcəyin müəllimlərində ali təhsil müəssisəsi formalaşdırmalıdır.

İkinci qrup (*pedaqojiyönümlü*) müəllimin özünün şəxsiyyəti ətrafında formalaşır. Müəllimin özünün malik olduğu yüksək peşə standartları, başqalarını öyrətmək və peşəkar hazırlıq, sevilən insan xarakterinə malik olmaq, coşğunluq, təhsil sistemində adaptasiya olunmaq, mənəvi zənginlik pedaqoji fəaliyyətin dəyəri kimi qəbul edilir.

Üçüncü qrupa (*sosialyönümlü*) müəllim peşəsinin ictimai faydalı xarakterini, bu peşəyə və cəmiyyətə xidmət xüsusiyyətlərini özündə ehtiva edən dəyərlər (peşəkar əməkdaşlıq, sosial məsuliyyət, sosial liderlik, ictimai rifah üçün çalışmaq) daxildir [Danilova L.N., 2022].

Tədqiqatçı T.B.Alışev və A.X.Qılmutdinovun Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı, onun idarə olunması, müəllimlərin peşəkar inkişafı mövzularında aparıcıları tədqiqatlara nəzərən gəldikləri nəticə bundan ibarətdir ki, ölkədə müəllimlərin və təhsil idarəçilərinin seçimi sahəsində yüksək standartlar, karyera boyunca davam edən sabit, yüksək peşəkar dəstək, ilkin müəllim hazırlığından başlayaraq təqaüdə çıxana qədər yaxşı düşünülmüş karyera inkişafı sistemi, müəllim peşəkarlığının qiymətləndirilməsi, peşə hazırlığı üzrə ən yüksək göstəriciləri olan

müəllimləri təhsil sistemində saxlamaq üçün strateji maliyyə resurslarından istifadə edilməsi, müəllimlərin peşəkar irəliləyişlərinin qeydə alınması və Sinqapur Milli Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəllimlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada attestasiyasının aparılması sistemi mövcuddur.

Müəllimlərin peşəkar təkmilləşməsi istiqamətində aparılan işlər. Sinqapurda müəllimlərin peşəkar təkmilləşməsi sahəsində aparılan işlərin əhatəsi genişdir. Onlar əsasən aşağıdakı istiqamətləri əhatə edir:

- müəllimlərə həmkarları ilə əməkdaşlıq, eləcə də praktik tədqiqatlar və peşəkar inkişaf üçün zaman nəzərdə tutulur;
- məktəb rəhbərləri və müəllimlər üçün bütün təhsil proqramları dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir;
- Sinqapur Təhsil Nazirliyi tərəfindən müəllimlər üçün Müəllimlərin Şəbəkələşməsi resursları yaradılmışdır (*Ministry of Education Teachers Network*). Müəllimlər bu şəbəkə vasitəsi ilə öz praktik işləri üçün təlimat, məlumat, həmçinin pedaqoji prosesə tətbiq etmək üçün müxtəlif vacib resurslar əldə edə bilərlər;
- təqaüdlər və elmi məzuniyyətlər dövlət tərəfindən maliyyələşdirilir;
- Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunun Sinqapur Təhsil Nazirliyi ilə birgə diplom proqramları və kursları mövcuddur;
- magistraturada əyani, yaxud qiyabi təhsil alan müəllimlərin məktəbdə dərslər yükü azaldılır;
- Sinqapur Müəllimlər Akademiyası tərəfindən, müəllimlərə resurs dəstəyi də daxil olmaqla, metodiki dəstək göstərilir;
- əlavə təhsil almaq üçün akademik məzuniyyət imkanı verilir;
- Sinqapur Təhsil Nazirliyi Sinqapur Milli Təhsil İnstitutu ilə birlikdə müəllimlərin Sinqapurda, eləcə də xaricdə magistr və ya fəlsəfə doktoru (MA, yaxud PHD) proqramı üzrə təhsil almaları üçün təqaüdlər təqdim edir;
- müəllimlər üçün digər məktəblərdə, Sinqapur Təhsil Nazirliyində və Sinqapur Milli Təhsil İnstitutunda (dörd il müddətinə, müəllim kimi) geniş vakansiya seçim imkanları mövcuddur;
- kafedra rəhbərləri, fənn müəllimləri tədris hissə müdiri, eləcə də məktəb direktoru vəzifəsinə yüksəlmək üçün 17 həftəlik “İdarəetmənin və liderliyin əsasları” (*Management and Leadership Studies*) proqramına qoşulmaqla idarəetmə sahəsində praktik bacarıqlarını təkmilləşdirirlər;
- məktəb direktoru vəzifəsinə təcrübəli ekspert liderlər tərəfindən namizədliyi irəli sürülmüş perspektivli tədris hissə müdirləri 6 aylıq “Təhsildə liderlər proqramı”na (*Leaders in Education Program, LEP*) cəlb ediliblər (bu proqram Sinqapur Təhsil Nazirliyi tərəfindən maliyyələşdirilir və iş-

- tirəqçilərin tədris müddəti ərzində əmək haqları tam olaraq saxlanılır);
- liderlik üzrə təlim proqramını bitirdikdən sonra direktorluğa namizədlər menecment, insan, maliyyə və informasiya resurslarına nəzarət və onların idarə olunması üzrə təlimlərdə iştirak edirlər.
 - Hazırda fəaliyyət göstərən direktorlar “Liderlərin təlimi” proqramında direktorluğa namizədlərə mentorluq edirlər.
 - Təcürbəli direktorların digər direktorlar və məktəb liderlərinə dəstək verdikləri MTİ-nin liderlərin dəstəklənməsi mentorluq proqramı;
 - Məktəb direktorları Sinqapur Təhsil Nazirliyinin, MTİ-nin, Direktorlar Akademiyasının təşkil etdiyi konfranslarda, master-klas və seminarlarda, xaricdə təcürbə mübadilələrində müntəzəm olaraq iştirak edirlər.
 - Məktəb direktorları öz liderlik bacarıqlarını sınaqdan keçirmək, peşəkar inkişafını davam etdirmək, ölkənin fasiləsiz inkişafına daha çox dəstək vermək üçün bir neçə ildən bir digər məktəblərə köçürülür, eləcə də müvəqqəti olaraq Sinqapur Təhsil Nazirliyində çalışırlar.

Müəllimlərin peşəkar inkişaf üçün bu qədər zamanın ayrılması, onların məktəbdən kifayət qədər çox ayrılımlarına yol açır, məsələn, direktor müavini bəzən 6 ay müddətində ardıcıl olaraq liderlik kursunda iştirak edir və Sinqapur Təhsil Nazirliyi bu müddət ərzində ona məzuniyyət verir. Müəllimlər mütəmadi olaraq müxtəlif təhsil proqramları çərçivəsində həftələrlə ölkə xaricində olurlar. Buna baxmayaraq, Sinqapur Təhsil Nazirliyi müəllimlərin peşəkar inkişafı məsələlərinə özünün mühüm vəzifəsi kimi baxır və müəllimləri fəal surətdə dəstəkləməyə davam edir. Müəllimlər sosial və tibbi sığorta, təqaüd təminatı və xüsusi yığım sxemləri olmaqla, hərtərəfli sosial müdafiə paketləri ilə təmin olunurlar. Ölkənin sosial təminat sisteminin fərqli cəhətlərindən biri də xidmət yaşı mexanizminin mövcudluğudur. Bu mexanizmə əsasən, məktəbdə müəyyən müddət işləmiş müəllimlərə əlavə maliyyə dəstəyi verilir. Ümumilikdə, Sinqapur Təhsil Nazirliyinin siyasətinin əsas istiqaməti təhsil sahəsində təcürbəli müəllimlərin saxlanılmasına və yaşlı nəslin yüksək ixtisaslı müəllimlərinin təcürbəsindən maksimum səviyyədə istifadə olunmasına yönəlmişdir [Alishev T.B., Gilmutdinov A.X., 2010].

Beləliklə, görünür ki, Sinqapurda təhsilin inkişafı üzrə milli strategiyanın ən mühüm hədəfi müəllimlərin fasiləsiz təhsilinin səmərəli təşkil edilməsidir. Təhsil mütəxəssislərinin fikrincə, bu, pedaqoji kadr çatışmazlığı, müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəlməsi, eləcə də müəllim nüfuzu ilə bağlı yarana biləcək problemlərin aradan qaldırılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Sinqapurda belə hesab edirlər ki, müəllimin nüfuzu ölkənin milli qürurudur. Bir zamanlar bütün cəhətlərdən geridə qalmış post-müstəmləkə ölkəsi məhz müəllimin sayəsində kəskin sosial-iqtisadi sıçrayışla dünyanın ən çiçəklənən ölkələrindən birinə çevrilə bilmişdir.

Nəticə / Conclusion

Tədqiqat işində Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı modelləri ilə bağlı elmi-pedaqoji ictimaiyyət üçün maraq doğura biləcək nüanslar aşkara çıxarılır. Öncə belə bir nəticə hasil olur ki, Sinqapurda inkişaf etmiş təhsil sisteminin təməlinə yüksək səviyyəli pedaqoji kadrlar dayanır. Bəs pedaqoji kadr hazırlığı necə həyata keçirilir? Ölkədə yeganə ali pedaqoji təhsil müəssisəsi olan Milli Təhsil İnstitutuna kimlər və necə qəbul olunur? Tədqiqat işi bu suallara da aydınlıq gətirir. Problemin fundamental tərəfi kimi, institutda pedaqoji kadr hazırlığı işinin təşkili məsələsinin dayandığı nəticə olaraq qeyd edilir. Tədqiqat işində əldə olunan nəticələr Milli Təhsil İnstitutunda həyata keçirilən, pedaqoji kadr hazırlığının yüksək səviyyəsini təmin edən modellərin, layihələrin, onların elmi-pedaqoji, metodoloji aspektlərinin, İnstitut tərəfindən hazırlanmış “XXI əsr müəllim modeli”nin özündə ehtiva etdiyi səriştə tiplərinin təhlilinə əsaslanır. Araşdırma nəticəsində gəlinən nəticələrdən biri də bundan ibarətdir ki, institutda dünyanın mütərəqqi pedaqoji təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi və təhlili istiqamətində fəal elmi-metodiki iş aparılır. Yəni təhsil sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi, dünyanın inkişaf tendensiyaları ilə ayaqlaşması və yeni inkişaf parametrlərinin tapılması yolları bu gün də axtarılır.

Tədqiqatda Sinqapurda müəllimlərin peşəkar təkmilləşməsi işinin əsas istiqamətləri təhlil olunur. Bu işin səmərəli təşkili üçün Təhsil Nazirliyi tərəfindən verilən elmi-metodiki dəstəyin imkan və yolları öyrənilir. Ölkədə müəllimlərin fasiləsiz təhsilin səmərəli təşkilinə təhsilin inkişafı üzrə milli strategiyanın ən mühüm hədəfi kimi baxıldığı, müəllim nüfuzunun ölkənin milli qururu anlamına gəlidiyi qənaəti hasil olur.

Məqalənin aktuallığı: Məqalədə Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı modelləri araşdırılır. Problem üzrə tədqiq olunan modellərin bu sahənin inkişafının təmin olunması baxımından müstəsna əhəmiyyət daşıdığı fikri irəli sürülür. Müasir dövrdə istər Azərbaycanda, istərsə də dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində pedaqoji kadr hazırlığının ən optimal yollarının tapılması təhsil sistemlərinin qarşısında mühüm vəzifə kimi durur. Bunun ən mühüm səbəbi odur ki, təhsil sistemlərinin inkişafının əsasını məhz yüksək ixtisaslı pedaqoji kadrlar təşkil edirlər. Tədqiqat işinin də əsas istiqaməti pedaqoji kadr hazırlığı işində yüksək səviyyəyə nail olmanın metod və texnologiyasını meydana çıxarmaqdır. Məqalədə bəhs edilən təcrübə bu baxımdan Azərbaycan təhsil sistemi üçün aktualdır.

Məqalənin elmi yeniliyi: Məqalədə tədqiq olunan problem Azərbaycan elmi-pedaqoji ictimaiyyəti üçün yenidir. Tədqiqat işində cavabı axtarılan - Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığı necə həyata keçirilir? Müəllim hazırlığı fəlsəfəsinin

.....
əsasları nədən ibarətdir? Pedaqoji kadrların təkmilləşdirilməsi işi hansı konseptual əsaslara söykənir? Pedaqoji kadr hazırlığında hansı fərqli modellərdən istifadə olunur? Peşəkar inkişaf proqramları hansılardır? Peşəkar inkişaf karyera yüksəlişi arasında hansı paralellər mövcuddur? kimi suallara aydınlıq gətirilməklə, inkişaf etmiş təhsil sistemlərindən biri olan Sinqapurda pedaqoji kadr hazırlığının əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilir, inkişafın təməl prinsipləri meydana çıxarılır.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti: Məqalə Sinqapur təhsilinin tədqiqatçıları, müəllim hazırlığında mütərəqqi texnologiyalardan istifadə etməklə yüksək səviyyəli kadr hazırlığına nail olmaq arzusunda olan təhsil idarəçiləri, təhsil tədqiqatçıları, təhsil ekspertləri üçün maraq doğuracaq elmi əsaslandırılmış, mütəxəssislər tərəfindən aparılan araşdırmaların nəticəsi kimi irəli sürülmüş fikirlərlə zəngin olduğu üçün geniş oxucu auditoriyasına ünvanlanıb.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat / References

1. Mikayılı B. (2021). Dünyanın təhsil mənzərəsi. Bakı.
2. Mikayılı B. (2021). Sinqapur təhsilinin fəlsəfəsi. Bakı.
3. Alishev T.B., Gilmutdinov A.X. (2010). O pit Singapura: sozdaniye obrazovatelnoy sistemi mirovogo urovnya, Voprosi obrazovaniya, №4., s. 227-246.
4. Danilova L.N. (2022). Pedagogika obrazovaniye v Singapore: kompetentnostno - tsennostniy podxod.
5. Lesin S.M., Shevelyova N.N., Maxotin D.A., Kurskov S.A. (2021). Strategiya professionalnogo pazvitiya pedagoga: opit singapura i norvegii, vestnik rmat № 3
6. Budarina A.O., Simayeva İ.N., Chupris A.S., Shatoxina V.A. (2022). Osobennosti professionalnoy podgotovki pedagogov: opit singapura. Vestnik Baltiysgogo federalnogo uviversiteta im. İ.Kanta.
7. Sergiyenko A.Y. (2018). Career Ladder Singapore URL: https://cluster28files.instructure.com/courses/1875~5183/files/1875~1496459/course%20files/Career%20Ladder_Singapore.pdf?download_frd=1&sf_verifier=&ts=&user_id= (data obrasheniya: 20.02.2018)
8. Liew., (2012). Perform or else: The performative enhancement of teacher professionalism. Asia Pacific Journal of Education, 32-3: 285–303. DOI: 10.1080/02188791.2012.711297.
9. Lim, K.M. (2013). Teacher Education in Singapore.

10. Durgesh Rajandiran. (2009). A Teacher.... https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-57039-2_3
11. Redpath J. (2018). Report on the Singapore group visit 2008. URL: www.Itscotland.org.uk/Images/JohnRedpathFR_tcm4-555580.doc. P. 17 (data obrasheni: 20.02.2018)
12. Tan O.S. (2018). Learning for life. URL: <https://blogs.ntu.edu.sg/ntu-researchhub/2017/12/18/learning-for-life-prof-tan-oon-seng> (data obrasheniya: 01.02.2022).
13. Chia L. W. (2021). Preparing Teachers for the Unknown Future: The Singapore's Perspective / Mezhdunarodniy onlayn-seminar «Pedagogicheskoye obrazovaniye XXI veka: noviy vizov i resheniy», 11 noyabrya 2021 g. ; obrazovatel'naya platforma SCLAD. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1-DGsPflG_IX8YZKtP8e8Bca_whinhi5?usp=sharing (data obrasheniya: 03.02.2022).
14. Seet Shuen Ai Jo-An. (2021). Becoming a Teacher: reflection, inquiry and identity. URL: <http://www.nie.edu.sg/ppi> (data obrasheniya: 08.02.2022).
15. Yew J. (2015). E-Portfolio in Teacher Education: our journey / PGDE Junior College, URL: <http://www.nie.edu.sg/ppi> (data obrasheniya: 20.01.2022).
16. Pillai A.D., Ellis M., Tan O. S. (2009). Singapore. Project Work-Exploring Processes, Practices and Strategies / ed.
17. Zhang N. Inquiring into practice: learning for teaching, learning from teaching. URL: <https://www.nie.edu.sg/ppi> (data obrasheniya: 12.01.2022).
18. <https://repository.nie.edu.sg/500>
19. <https://www.moe.gov.sg/about/singapore-teaching-practice>, 15.01.2022].